

Deel 15

We hebben in deel 14 gelezen dat Neeltje Kool in financieel zwaar weer was gekomen na het overlijden van haar man Andries. In de akte van boedelscheiding uit 1913 werd dit door de notaris allemaal pijnlijk vastgelegd.

Met het opmaken van het overzicht van alle openstaande rekeningen hield de ellende voor Neeltje nog niet op, want de notaris had meer lijken in de kast gevonden. Zo was er al eerder 70 gulden geleend bij haar zwager Willem Bongaards, maar nog niet terug betaald. Nu was zij dit bedrag schuldig aan zijn weduwe Fransina Augustinus. Daarnaast bleek dat er ruim 837 gulden in privé geleend was bij Johannes Koene. Een schuld die ook nog ingelost moest worden. Het is aannemelijk dat Koene, na het overlijden van Andries Bongaards in 1910, het gezin van Neeltje Kool financieel overeind heeft gehouden door haar als voorschot misschien wekelijks geld te geven voor levensonderhoud. Dit bedrag was ten tijde van het opstellen van deze akte op 28 juli 1913 dus flink opgelopen. Maar meer aannemelijk is dat de lening bij zwager Koene al veel langer liep, van al voor het overlijden van haar man Andries Bongaards. Want een schuld opbouwen van ruim 800 gulden voor alleen levensonderhoud in krap twee jaar, lijkt ook niet erg waarschijnlijk. De financiële zorgen speelden dus al veel langer.

Meer cijfers zal ik jullie verder onthouden, maar het kwam er dus op neer dat de lasten in privé voor Neeltje Kool veel hoger waren dan de baten. Dat moet voor haar een grote zorg zijn geweest, maar het was niet anders.

Neeltje Kool had als echtgenote van Andries Bongaards recht op 50% van alle baten uit de verkoop van de timmerzaak. Dat kwam neer op 350 gulden. De negen nog levende kinderen hadden tezamen recht op de andere 50% uit de nalatenschap van hun vader. Maar zij moesten ook opdraaien voor de helft van alle schulden uit de nalatenschap. Neeltje en haar negen kinderen waren samen verantwoordelijk voor het negatieve saldo. Omdat zeven van de negen kinderen nog minderjarig waren, was de kantonrechter in Delft ook betrokken bij deze boedelscheiding. De minderjarige kinderen konden dus geen enkel voordeel genieten uit de nalatenschap van hun vader. Daar kwam nog bij dat de kinderen verplicht waren om ook in de begrafenis kosten van hun vader bij te dragen.

Er werd besloten om de zeven minderjarige kinderen buiten de nalatenschap te houden. Hiermee schonken zij hun rechtmatige deel in de baten aan hun moeder Neeltje Kool, die daarmee ook de begrafenis kosten voor haar rekening nam. De kinderen werden in de akte gevrijwaard voor mogelijke latere aanspraken van schuldeisers. Alleen de twee meerderjarige kinderen moesten hun deel van de begrafenis kosten wel betalen en ontvingen uit de nalatenschap van hun vader beiden ongeveer 49 gulden. Uiteindelijk werden alle vorderingen tussen partijen naar elkaar toe verrekend, behalve de lening van 70 gulden die Neeltje Kool schuldig was gebleven aan haar schoonzus Fransina Augustinus en de grote schuld van 837 gulden aan Johannes Koene.

De uitgebreide akte werd ondertekend door alle betrokken partijen bij de nalatenschap van Andries Bongaards: Weduwe Neeltje Kool, haar oudste broer Pieter Kool die als voogd voor de minderjarige kinderen was aangesteld, de twee oudste en meerderjarige kinderen uit het gezin: Andries Leendert en Leendert Bongaards, Johannes Koene, de notaris en de kantonrechter.

De nalatenschap van Willem Bongaards werd naast de notaris en kantonrechter ondertekend door zijn weduwe Fransina Augustinus, de drie meerderjarige kinderen en Johannes Koene.

In een eerder deel is het huwelijk van Willem Bongaards en Fransina Augustinus aan de orde geweest. Zij kregen tien kinderen, waarvan er dus zeven op zeer jonge leeftijd waren overleden. Zoon Willem (1875) was timmerman en verhuisde naar Den Haag. Hij was daar getrouwd maar zonder kinderen gebleven. Dochter Magdalena (1876) trouwde met Karel van Zanten, maar van dit gezin zijn weinig gegevens bekend. Zoon Andries (1877) was timmerman in de timmerzaak van zijn vader en in

1906 getrouwd met Maartje Boers uit 's-Gravenzande. Zij kregen 8 kinderen en vele nazaten van Andries en Maartje wonen nog steeds in De Lier. Om de familie een beetje uit elkaar te kunnen houden, noemen we deze nazaten de 'Willem tak' en dan bedoelen we de Willem Bongaards die met Fransina getrouwd was. Deze tak laten we nu verder buiten beschouwing.

Neeltje bleef berooid achter met een paar forse schulden. Het is niet bekend of en wanneer die schulden zijn afgelost. Zelf had zij geen inkomsten en zeer waarschijnlijk heeft zij met hulp van haar kinderen het hoofd boven water kunnen houden.

De vraag was hoe die schulden en de ernstige liquiditeitstekorten waren ontstaan en waar dat geld aan was besteed. Vanaf 1889, het beginmoment van de maatschap BBK, was er volop werk geweest. Veel vaste klanten en altijd werk aan het onderhoud van de acht molens in de directe omgeving. Economisch gezien goede jaren die de timmerzaak geen windeieren hadden gelegd. De drie leden van de maatschap hadden elk jaar een gelijk deel uit de inkomsten van de timmerzaak voor privégebruik opgenomen. Geen ongebruikelijke gang van zaken. Maar waar het Johannes Koene was gelukt om in twintig jaar met de inkomsten uit de timmerzaak, een fors eigen vermogen op te bouwen, bleek dat Andries Bongaards na twintig jaar gewoon plat zak was. Bij zijn broer Willem zal de situatie niet veel beter geweest zijn. En zij hadden beiden toch dezelfde inkomsten uit de timmerzaak genoten als Koene. Koene bezat na twintig jaar een eigen woonhuis met tuin aan de Hoofdstraat naast café Delierious, kon de lening van 4.500 gulden in een keer aflossen en had Neeltje Kool nog ruim 800 gulden uitgeleend.

Het vermoeden was gerezen dat de liefde voor de fles hier mee te maken kon hebben en dat de bedrijfsvoering van de timmerzaak sterk onder deze verslaving geleden had. Maar naast de bedrijfsmatige teloorgang was de financiële situatie van Andries en Willem in privé bepaald niet rooskleurig.

Dat ons vermoeden klopte werd later door kleinkinderen van de broers bevestigd. Zij vertelden bij hun bezoeken aan De Timmerwerf dat opa en zijn broer de timmerzaak 'verzopen' hadden en dat de verkoop van de timmerzaak aan Johannes Koene de redding van het bedrijf was geweest.

Een verrassende ontknoping van het geschil uit 1912, waaruit bleek dat de beschuldigingen aan het adres van Johannes Koene volledig onterecht waren. Achteraf was het maar goed dat we deze waarheid nog niet kenden toen we bij Nelis in Scheveningen op bezoek waren. Hij zou de informatie die Krijn in de akte gevonden had, nooit geloofd hebben. Misschien zouden er dan van elke tien woorden, wel elf vloeken zijn! En de kans was niet ondenkbeeldig dat hij ons er gewoon uit had gezet.

Jan den Hoed